

Az esküvői fényképész

A III/III titkos megbízottja és az 1985-ös Demszky-Hodosán esküvő
2002. november 14. 11:04

Modor Ádám

Elbeszélésem hőse "Frederich" nevű titkos megbízott, aki fotós és jó kapcsolatokat ápol a nyolcvanas évek szamizdatozó csoportjaival. 1983 őszén történt beszerzése után (BM III/III-4-b alosztály titkos megbízott), hamarosan jó viszonyt alakít ki, és jelent többek között Iványi Gáborról, Solt Ottíliáról, Nagy Andrásról, Nagy Jenőről.

Ez derül ki a Történeti Hivatalban fennmaradt munka dossziéjának irataiból. (Jelzete: TH-M-41752)

A szamizdat kiadók közül Nagy Jenővel alakítja ki legrendszeresebben kapcsolatát. Krassó György is hozzá irányítja, amikor főnökei instrukciói alapján "Frederich" nyomtatáshoz nagyobb mennyiségű papírt ajánl fel szamizdat készítéshez. Nagy Jenő hívja meg először Demszky Gábor és Hodosán Róza esküvőjére 1985 május 31-ére. Ekkor már megbízói engedélyével lakásán szamizdat könyvtárat létesít, a kölcsönzésre és eladásra Nagy Jenőtől kapja az illegális kiadványokat. Az esküvő időpontjában már elfogadott pozíciója van a szamizdat készítő és terjesztők között. Az ellenzékiek bizalmát mutatja az is, hogy az INCONNU csoport által működtetett Artéria Galériában Demszky Gábor 4-5 képével együtt állítja ki "Frederich" cigány tárgyú fotóit "Nyomor" címen. A megnyitót Solt Ottília a SZETA alapítója tartja, és több prominens ellenzéki megjelenik a kiállítás megnyitásán. (1. sz. dok.)

Ajánlkozására Nagy Jenő rábízta a nyíregyházi szamizdat terjesztést, amit "Frederich" III/III-as tartó tisztjei engedélyeznek. A jól felépített legenda alapján magát gyorsan elfogadtató, kezdetben cigány értelmiségiekről jelentő "Frederich"-et, már 1983-ban felkéri Solt Ottília, hogy Havas Gáborral és Diósi Ágnessel dokumentálják a kiskundorozsmai cigánytelepen történt rendőri intézkedést és lövöldözést. Titkosrendőrségi tartói pedig arra használják fel személyét, hogy az információszerzés mellett visszafogó, mérséklő, óvatosságra intő közbevetéseivel egyszerre akadályozza a kibontakozó ellenzéki kampányt, és derítse fel a kampányban aktív személyek véleményét, terveit.

Talán azok a legfontosabb jelentések az utókor számára, amik rávillantják a reflektorfényt egy élet titkolt, rejtegetett zugára a bizalom és a rideg (titkosszolgálati) számítás találkozási pontján.

Amikor bizalmát a hálózati személybe vetve titkos tevékenységre, bizalmas feladatra kéri meg valaki a hálózati személyt. Aki a bizalom további erősítése érdekében, látszólag eleget tesz a felkérésnek, ám az információkat folyamatosan kiszolgáltatja a láthatatlan ellenfélnek. A tartó tisztektől kapott utasítások alapján közeledik egyes személyekhez, beférkőzik életükbe, kifürkészi szokásaikat, véleményüket, terveiket. Így jó előre felkészülési lehetőséget ad megbízóinak, hogy kidolgozzák "akadályozó-korlátozó" intézkedéseiket. Mivel a második nyilvánosság létrehozása (a nyomtatott szamizdat sajtó) és a vele járó konspiráció paradox helyzeteket teremt, mindig az egyes kulcsszereplők helyzetmegítélő és személyiségfelmérő képességén múlik, hogy titkaikat kivel és milyen mértékben osztják meg. De a másik oldalon a titkos adatgyűjtés során felhalmozódó információk, a kirajzolódó kapcsolati háló, és ennek manipulálása legalább annyi találékonytságot és rugalmas gondolkodást igényel, mint a változó politikai helyzetre adott ellenzéki reagálás.

A nyolcvanas évek derekától a magyar titkosszolgálat számára a valódi eredményt már nem is a házkutatások során lefoglalt sokszorosító eszközök és szamizdat kiadványok jelentik, hanem az a lehetőség, hogy az ellenzék tagjai között hosszú távon működő hálózati személyekkel ellenőrizhetővé, esetleg irányíthatóvá, terelhetővé tehető az ellenzéki tevékenység. Ezt a helyzetet segíti, erősíti, hogy a szamizdatot készítő ellenzékiek szívesen fogadják az önkénteseket és az aktivistákat. Ugyanakkor a kötelező gyanakvás légköre mindkét oldal gondolkodását megfertőzi, hiszen a "lebukás" réme ott lebeg mind a hálózati személyek, mind az ellenzékiek feje felett. A nyilvános ellenzéki összejöveleteket gyakran látogató spiclik alkalomadtán szívesen ajánlkoznak tiltakozó aláírások gyűjtésére, és megpróbálnak nyomdai közvetítőként vagy viszonteladóként beépülni a nyomdai és terjesztő hálózatokba. Ezzel lehetőség nyílik nemcsak a megjelent szamizdatok, hanem a tervezett kiadványok előzetes ellenőrzésére is.

Az esküvői együttlét során a hálózati személy számára nagyszerű lehetőség adódik felvenni a kapcsolatot újabb ellenzékiekkel. (2. sz. dok.) Az esküvőn megjelent Harashti Miklóssal, a szamizdat Beszélő szerkesztőjével is itt kerül közelebbi kapcsolatba "Frederich". Egy későbbi találkozásuk alkalmával Harashti részletes tájékoztatást ad az ellenzék ügyeiről, sokszorosítási technikáiról, konspirációs módszereiről az őt lakásán felkereső hálózati személynek. (3. sz. dok.)